

Rozmnožování,

REPRODUKČNÍ SOUSTAVA

Funkce rozmnožovací soustavy:

Reprodukce organismu

Zachování živočišného druhu

Není nezbytná pro existenci jedince

Rozmnožování

Nepohlavní (asexuální)

Netvoří se specializované pohlavní buňky

Nový jedinec z buněk mateřského jedince

Procesy založené na schopnostech regenerace

Rychlý způsob rozmnožování

Za příznivých podmínek

Rychlé zvýšení počtu jedinců druhu

Může zůstat součástí cyklu (střídání s pohlavním rozmnožováním)

Při nepříznivých podmínkách možnost tvorby cyst

Nevýhoda: geneticky uniformní potomstvo

Neschopnost adaptace na dlouhodobou změnu životních podmínek

Pohlavní (sexuální)

Širší genetická variabilita

Při změně podmínek přežije aspoň část populace

Energeticky náročný proces

ROZMNOŽOVÁNÍ U BEZOBRATLÝCH JEDNOBUNĚČNÍ

Nepohlavně

Dělení – cytoplasma se dělí na dva nebo více stejných dílů společně s jádrem

Rozpad – **schizogonie** – např. při vzniku gamet, rozpad mnohonásobným rozpadem jádra, kolem okrsky cytoplasmy – velké mn. **dceřinných buněk**

Pučení – vznikají výrustky- pupeny, které se posléze osamostatňují (Rournatky – Suctoria).

Vzniklí jedinci se pohybují, po určité době usedají

Pohlavně

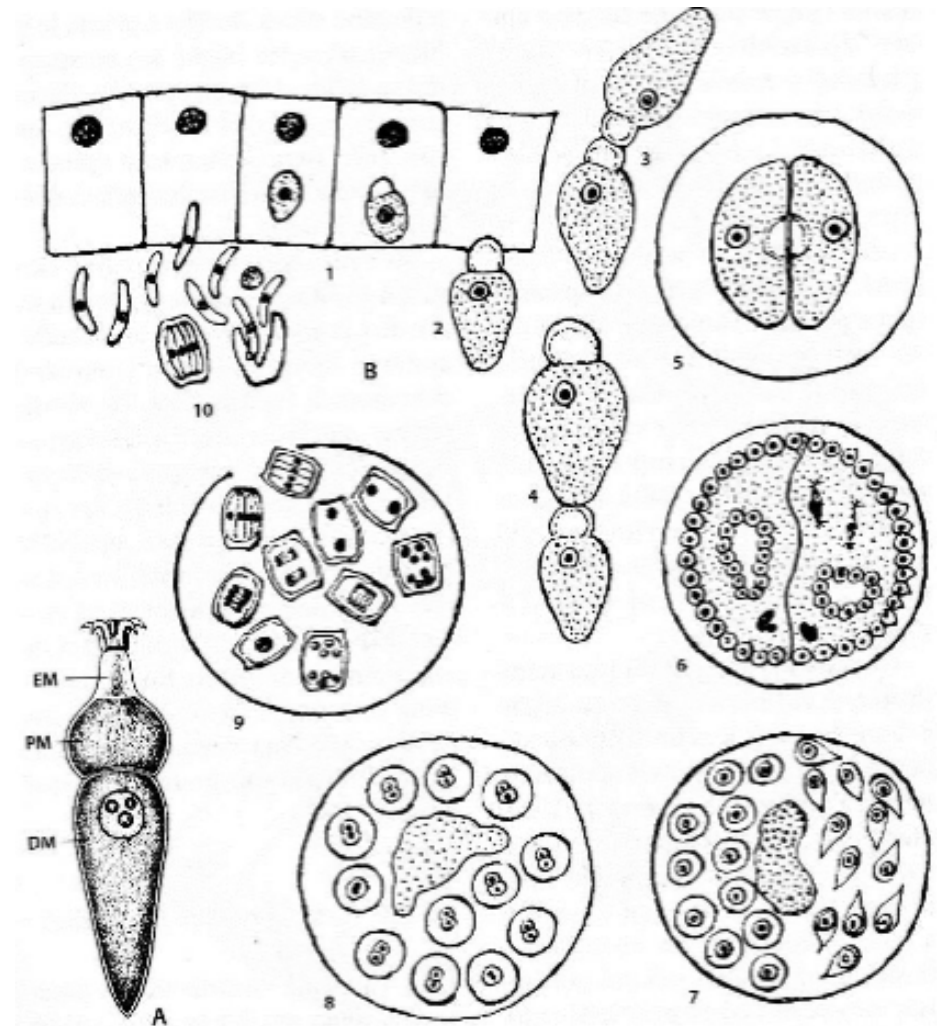
Střídání pohlavní a nepohlavní fáze životního cyklu

př. životní cyklus

Gregarina sp.

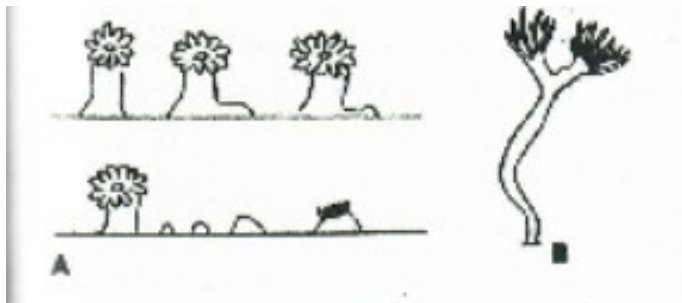
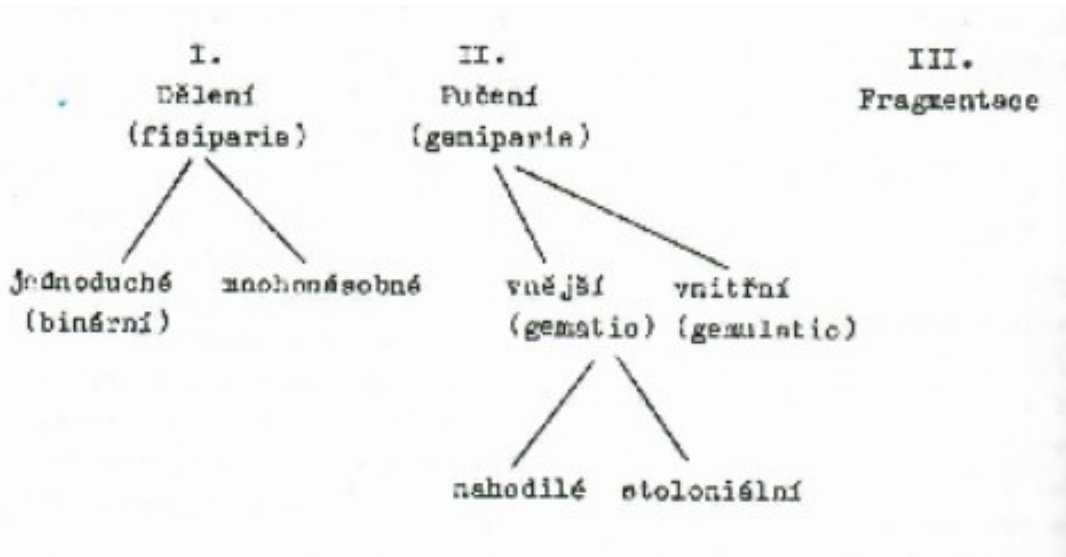
Životní cyklus *Gregarina* sp.:

- 1 trofozoiti vyrostlí ze sporozoitů hluboce zanořeni do hostilelské buňky
- 2 rostoucí trofozoit postupně opouští hostitelskou buňku
- 3,4 volní trofozoiti se mění na gamonty a po dvou tvoří syzygii
- 5 gamonti se encystují v gametocystě
- 6,7 dělením gamontů vznikají samčí a samičí gamety
- 8 gamety kopulují a vznikají zygoty
- 9 během meiózy se každá zygota mění na oocystu s 8 sporozoity
- 10 v trávicím traktu hostitele se oocysta otevírá a vylézají sporozoiti

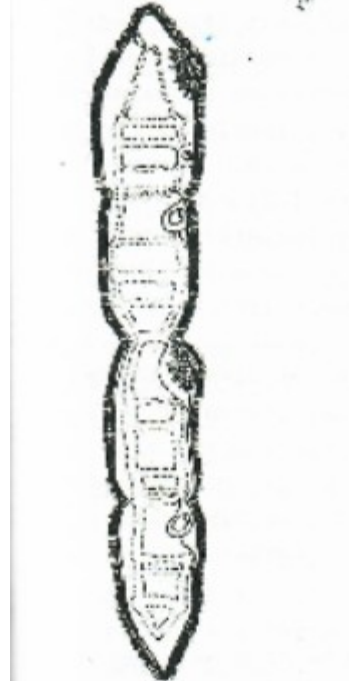
MNOHOBUNĚČNÍ

Nepohlavní rozmnožování

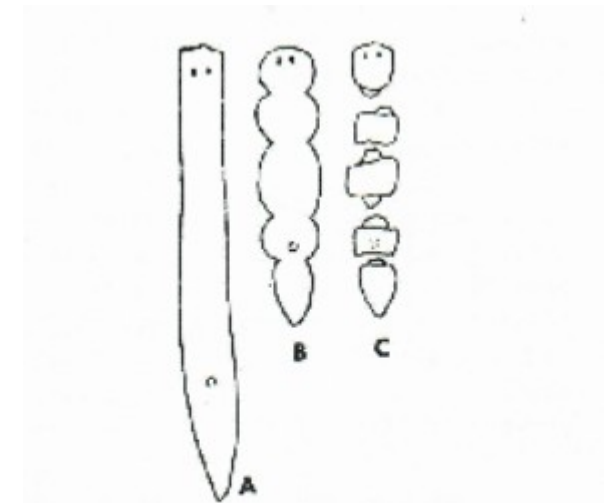

Obr. 163. Podélné dělení láčkovců
A - lacerace sasanky, B - počínající podélné dělení hydropolypa

Dělení (Fisiparie) – A) **dělení na dva jedince** – jednoduché - **paratomie příčné** dělení láčkovců, ploštěnek PŘ. Stenostomum kroužkovců (Nais, Dero), dělení **podélné** u polypů
B) **Na více jedinců – mnohonásobné (architomie)** u většiny ploštěnců, hvězdic, hadic, sumýšů.
C) **Strobilace** – část jedince, která dorůstá

Obr. 161. Paratomie ploštěnky rodu Stenostomum

Obr. 162. Architomie ploštěnky rodu Planaria

A - mateřský jedinec před rozdělením, B - během dělení, C - jeho části, regenerující v nové jedince

Zvláštní formy jednoduchého dělení - **paratomie**:

Nový jedinec vzniká z části mateřského jedince. Oddělená část podléhá přestavbě a diferenciuje se do nového těla jedince (výjimka: kmen paláčekovci, čeleď Dicyemidae, vzniká z jediné buňky (**axoblast**)).

Dělení (fisiparie) - Př.- a) **Strobilace** u **medúzovců** (larva planula, strobila, ephyra), u **tasemnic (cestoda)** a b) **paratomické dělení mnohoštětinatců**

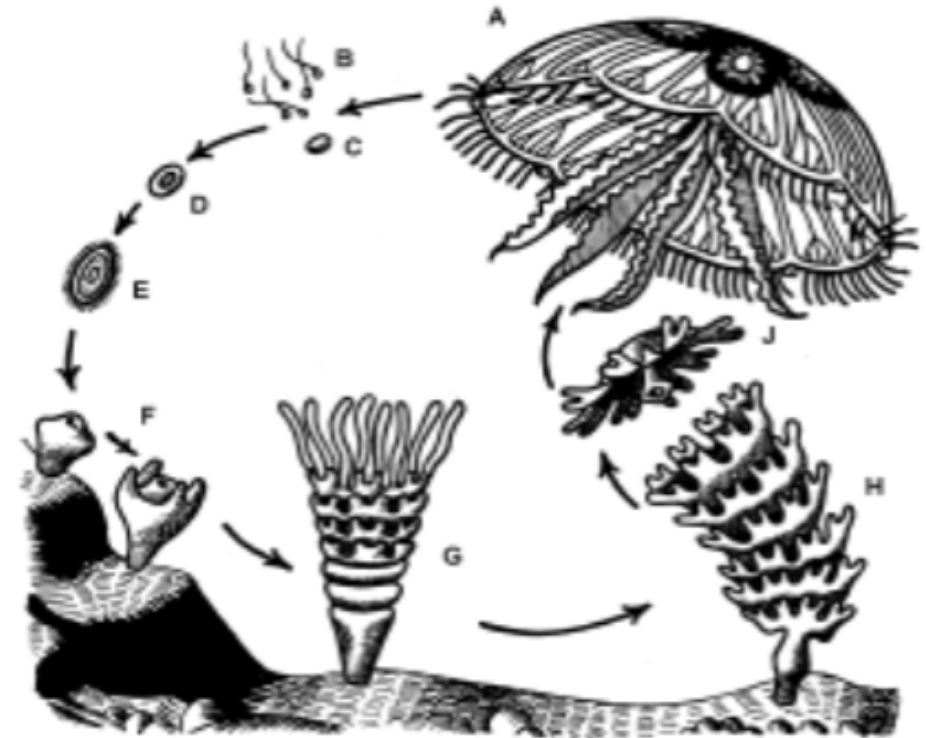
Medúzovci

potlačen nepohlavní polyp

scyphistoma (polyp) se příčně dělí = strobilace, strobila

odškrcené medúzky **ephyrae**

z nich pohlavně se množící medúzy

Obr. 238 Rozmnožovací cyklus medúzovců. A - volně plovoucí medúza, B - samčí pohlavní buňky, C - samičí pohlavní buňka, D - zygota, E - planula, F - mladý polyp, G - scyphistoma (nepohlavní stadium), H - strobila, J - ephyra. Podle Spinara (1960).

CESTODA

Tasemnice většinou hermafroditi

Strobilace

Za hlavičkou se neustále diferencují nové tělní články

V každém článku samčí i samičí reprodukční soustava

Oplození mezi dvěma tasemnicemi nebo mezi články na stejné strobile

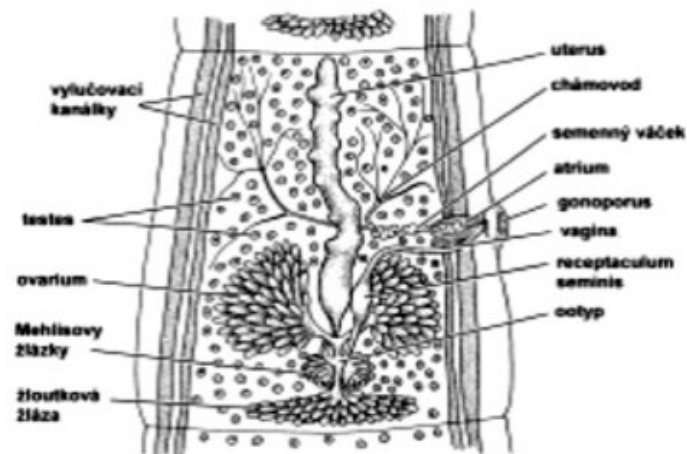
Články v zadní části se odškrcují, s plně funkčními reprodukčními soustavami

Články nelze považovat za samostatné jedince, jen odvrhovaná část i těla

Mnohoštětinatci

Paratomické dělení – červ palolo, (*Eunice viridis*) – přední **atokní** část - nepohlavní, zadní **epitokní** část – pohlavní množení. Za nejvyššího přílivu (úplněk) se epitokní části oddělují, vyplouvají na hladinu a dochází mezi nimi k oplození vajíček

Neúplné metagenetické cykly, pohlavní stadia nejsou schopny samostatného života

Obr. 241 Reprodukční orgány tasemnice v terminálním článku. Podle Marquardta a Demaree (1985), z Brusca a Brusca (1990).

Obr. 164. Schizogonie mnohoštětinatce *Autolytus profiler*

a = nepohlavně se rozmnožující jedinec,
b = vznikající pohlavní jedinec

MNOHOBUNĚČNÍ

HOUBOVCI (Porifera)

Nepohlavně

vnější pučení (vznik trsů, kolonií), vnitřní pučení (gemulace zejména u sladkovodních druhů, přečkání nepříznivých podmínek)

Pohlavně

Hermafrodité i gonochoristé

Pohlavní buňky

vznik v mezoglei

ŽAHAVCI (Cnidaria)

Střídání pohlavního rozmnožování (vázané na stádium medúzy) a nepohlavního (stádium polypa), jedno nebo druhé morfologické stádium může být potlačeno

Korálnatci

jen stádium polypa, nepohlavně

pučením, pohlavně uvolňování gamet nebo oplodněných vajíček

larva planula polyp

Medúzovci

potlačen nepohlavní polyp

scyphistoma (polyp) se příčně dělí = strobilace,

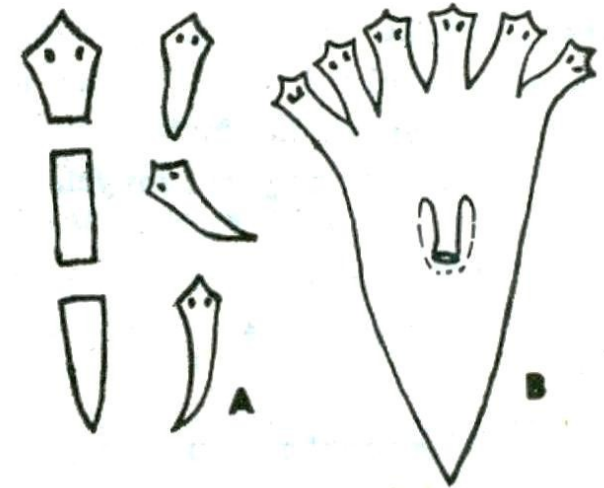
odškrcené medúzky **ephyrae**

z nich pohlavně se

množící medúzy

Architomie – u ploštěnek roztržení těla na více kousků obr. , u kroužkovců – roztržení svaloviny červa na několik kousků o málo článcích – dorůstání nového jedince, př. Mnohoštětinatec (Monostylos) může zregenerovat i z jediného tělního článku (**metamerická disociace**), hvězdice i hadice odvrhují jednotlivá ramena **reprodukční autotomie**), U časných embryonálních stádií – rozrýhované vajíčko se rozpadá na dvě nebo více skupin – **polyembryonie** (u parazitických blanokřídlých, u pásovců mezi savci, vč. člověka (jednovaječná dvojčata)

Obr. 211. Regenerace ploštěnek
A - regenerace spojená s nepohlavním rozmnožením, B - superregenerace hlavového konce

Pučení (Gemiparie)

Láčkovky, mechovky, pláštěnci vznik kolonie, dceřinní jedinci zůstávají spojeni s mateřským tělem

Vnější - nahodilé (u druhů hub, př. **Tethys**) na povrchu houby se tvoří **hrbolek**, ten narůstá, mění se ve **výrustek**, spojený s mateřským tělem, na něm mohou vznikat pupeny další generace.

Diferenciace probíhá buď na pupenu nebo po oddělení.

Sladkovodní nezmaří – za příznivých podmínek až 8 pupenů spojené dlouho s mateřským tělem, totéž korálnatci

Př. Trvalé kolonie při pučení u trubýšů z třídy Hydrozoa,

vyrůstají na šlahounovitých výbězcích, funčně i morfologicky se odlišují

dělba práce, obr. A – pneumatophor, b – plovací zvony, c – pohlavní forma gonozoid,

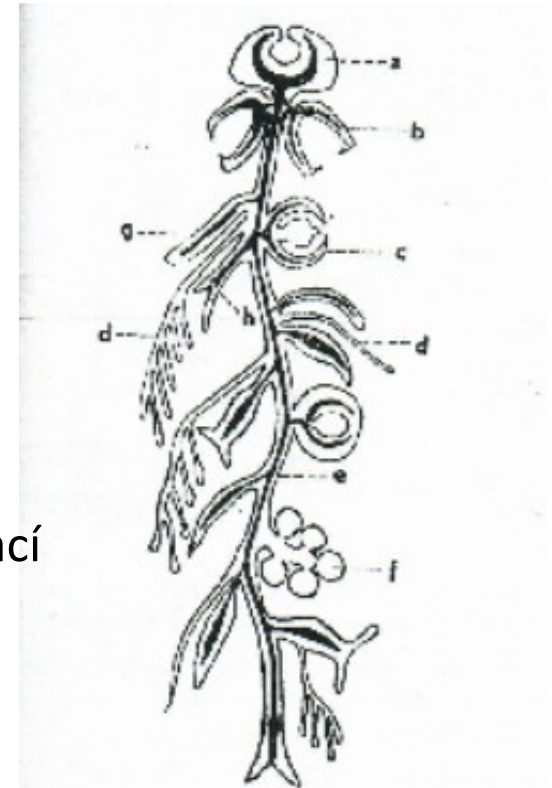
D – uchvacovací polyp, e- stvol kolonie, f – trs gonozoidů, g – krycí polyp, h - vyživovací

Mohoštětinatci čeledi Sillidae – pučení kolmo

po stranách mateřského těla,

na ni druhá generace, než dojde k oddělení

– rozvětvený červ, obr.

Obr. 166. Schéma stavby kolonie trubýše (Siphonophora)

a = pneumatophor, b = plovací zvony, c = pohlavní medúzovitá forma (gonozoid), d = uchvacovací polyp, e = stvol kolonie (stolon), f = trs gonozoidů, g = krycí polyp, h = vyživovací polyp (astrozoid)

Obr. 167. Syllis ramosa (Polychaeta)

Polyembryonické pučení – vznik vývojových stadií – **skolexů** u tasemnice echinococcus, oddělují se jako váčkovité vchlípeniny vaku v milionových počtech.

Vnější stoloniální (není nahodilé) pučení typické pro salpy

Vnitřní pučení – většinou u sladkovodních, vzácně u mořských hub, láčkovců, mechovek

Houby - vniřní pupeny – gemule jsou shluky embryonálních buněk, které se diferencují z archeocytů v mezoglei.

Na povrchu gemule obaly ze spongiových vláken a jehlic dceřinní jedinci se vyvíjí po odumření mateřské houby

Obr. 168. Polyembryonie tasemnice. *Tasmania echinococcus*
a = mateřský váček, b = dceřinný váček, c = skolex

Obr. 169. Stoloniální pučení salpy (*Doliolum*)
a = mateřský jedinec, b = stolo prolifer, c = stolo dorsalis, d = pupeny

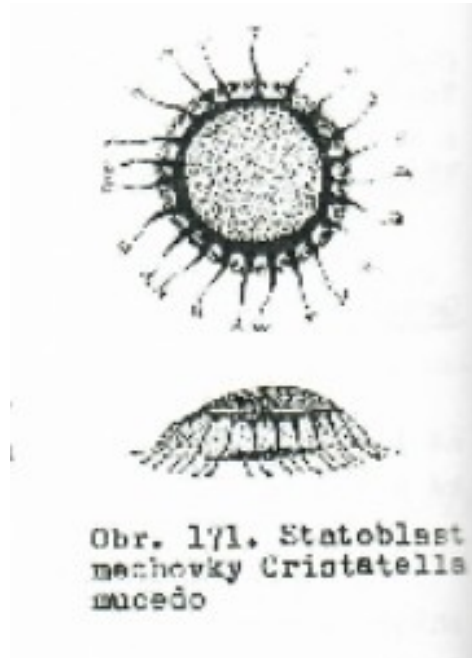
Obr. 170. Gemule houby v průřezu

a = otvor pro vycestování embryonálních buněk, b = embryonální tkáň, které vzniká přeměnou archeocytů mateřské houby, c = obal složený z vápenitých jehlic (amfidisků) a ze spongiových vláken, d = tvar amfidisků houby *Trochospongilla horrida*

U láčkovců pupeny – podocysty, jsou pouzderka z embryonální tkáně z mezoglei u polypového stádia

Mechovky produkují **gemule – statoblasty**, tvoří 3 zárodečné listy v provazci (funikulus) zavěšeném v tělní dutině

Rozlišení: zárodečné a rezervní buňky (k výživě) uzavřené v chyťinovém pouzdru, na povrchu vzdušné komůrky a háčky, nadnáší statoblast daleko – šíření nepohyblivých druhů, totéž u **sumek**

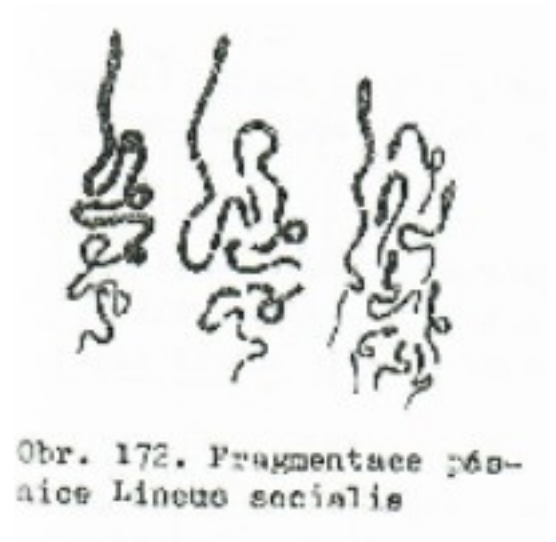

Fragmentace – u hub, hydroidních polypů, sasanek, červů a sumek

Oddělení různých kousků těla, které se vyvíjí na dceřinné jedince

Fragmentace červů – mateřský jedinec zachovává jen krátký přední díl

Zbývající část se rozpadá na velký počet fragmentů, které dorůstají

Pohlavní (sexuální) rozmnožování

Pohlavní proces (vývoj, diferenciaci a splývání pohlavních buněk) probíhá meiotickým dělením, splývání jádra spermie s jádrem vajíčka je rekombinace genotypu příslušného druhu, zvýšení schopnosti přizpůsobení se změnám životního prostředí.

U provoků – **hologamie** - splývání celých těl prvoků

merogamie – splývání gamet vzniklé mnohonásobným rozpadem mateřských buněk, ve kterých se několikrát rozdělilo jádro

oogamie – splývání diferencovaných pohlavních buněk

Splývání na základě odlišnosti gamet

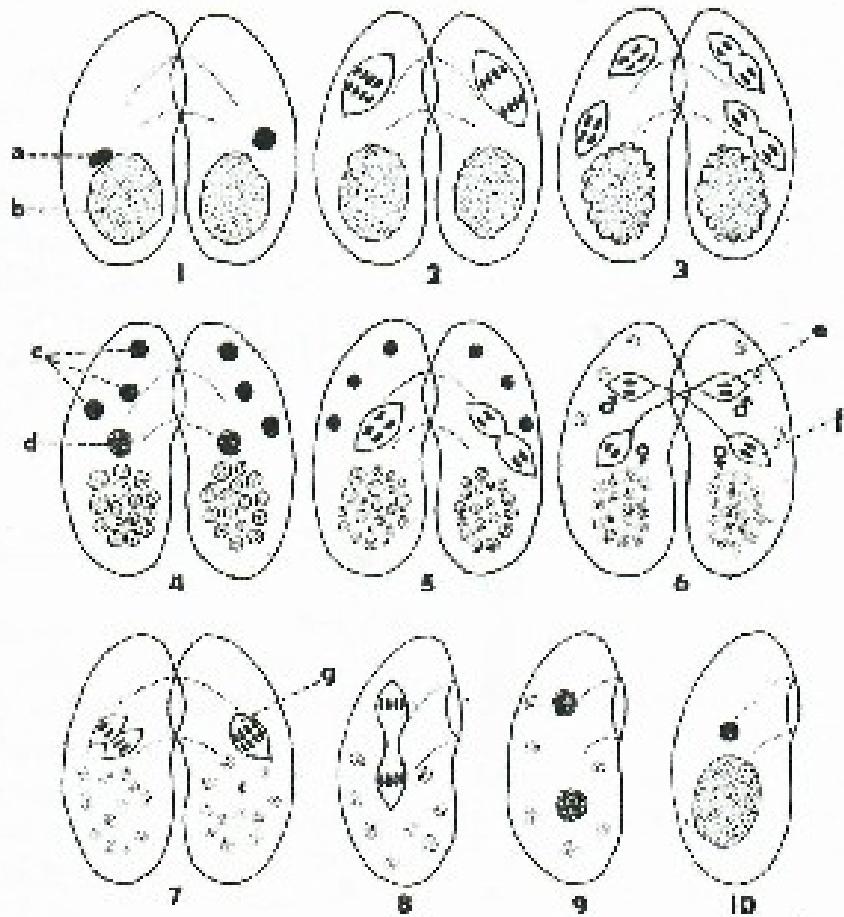
– gamety stejného tvaru i funkce – **izogamie**

– gamety podle odlišnosti funkce pohyblivosti – **fyzilogická anizogamie**

– gamety podle odlišnosti funkční i morfologické (samčí menší a pohyblivější **androgamety**, samičí **makrogamety**) – **morfologická anizogamie**

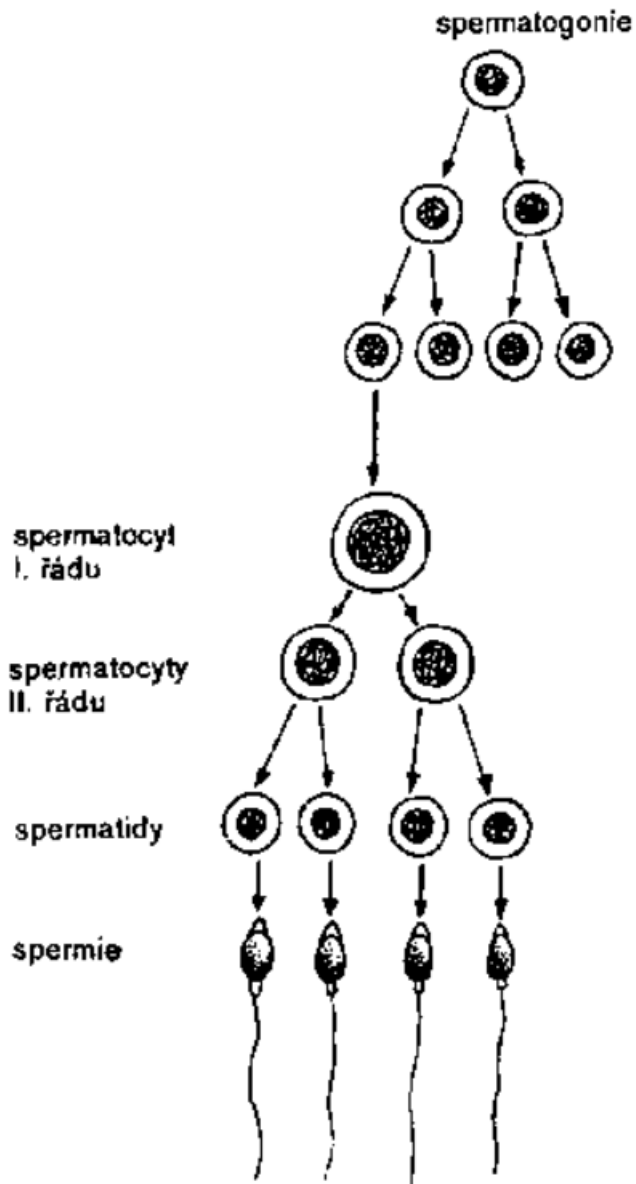
Př. Nálevníci- spojení dvou jedinců a výměna redukovaných generativních jader - **Konjugace**

Př. Nálevníci- spojení dvou jedinců a výměna redukovaných generativních jader - **Konjugace**

Obr. 173. Konjugace nálevníka *Chilodon uncinatus*

1 = setkání dvou jedinců, 2 = první speciální dělení generativního jádra, 3 = druhé speciální dělení generativního jádra, 4 = vznik čtyř haploidních jader, z nichž tři zanikají, 5 = jádro, které začíná se mitoticky dělit, makronukleus zaniká, 6 = jádro s nově vzniklým jádrem (jádro začíná neboli putovní) proniká cytotomem do partnerské buňky, 7 = putovní jádro se stacionárním (samičím) jádrem druhého partnera, 8 = konjuganti se rozecházejí a syukaryon se mitoticky dělí, 9 - 10 = vzniká nová generativní a vegetativní jádra,
a = generativní jádro (mikronukleus), b = vegetativní jádro (makronukleus), c = haploidní jádro, která postupně zanikají, d = haploidní jádro, které se mitoticky dělí, e = začíná (putovní) jádro, f = začíná (stacionární) jádro, g = diploidní jádro, vzniklé splynutím stacionárního a putovního jádra

Schéma spermatogeneze

VÝVOJ SPERMIÍ (spermatogeneze)

Vývoj od nediferencované spermatogonie po zralou spermii (cca 64 dní), závislost na testosteronu

Fáze:

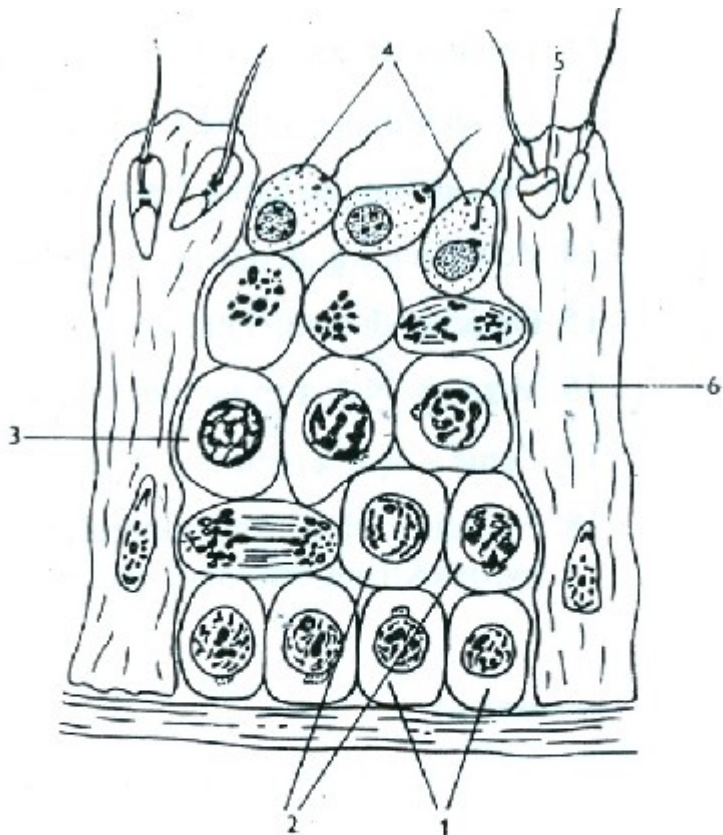
- **Spermatocytogeneze**—od spermatogonií přes primární a sekundární spermatocyty po spermatidy
- **Spermatohistogeneze (spermiogeneze)**—diferenciace spermatid ve zralé spermie

Spermatogonie:

- nasedají na BL zárodečného epitelu
- malé, okrouhlé buňky
- jediný typ buněk, který se vyskytuje i před pubertou
- před dělením diploidní ($2n$), počet chromozómů -46

Po pubertě: začíná plynulá spermatogeneze, během buň cyklu se postupně diferencují 3 typy spermatogonií.

- Spermatogonie A – tmavá, dočasně neproliferující, rezervní funkce
- Spermatogonie A – světlá, pokračuje v proliferaci, opakovaně BC, udržuje se konstantní populace těchto buněk v zárodečném epitelu
- Spermatogonie B – zahajuje diferenciaci, vyčlení se z BC a zahajuje SPERMATOGENEZI.

95. Schéma průřezu části stočeného kanálku varlete

1 spermatogonie; 2 spermatocyty I. řádu; 3 spermatocyty II. řádu; 4, 5 spermatidy procházející spermateliózou; Podle Nečase.

SPERMATOCYTOGENEZE

Rozmnožování buněk mitoticky a meioticky

1.Perioda rozmnožování

Ve stádiu spermatogonie, intenzivní mitotické dělení, přes 2 typy spermatogonií A, spermatogonie B –zahajují vlastní proces spermatogeneze

2.Perioda růstu

Spermatogonie B –dlouhá S-fáze BC, diferenciaci na:

Primární spermatocyt:

- největší buňky zárodečného epitelu, blíž k luminu, nad spermatogoniemi
- diploidní sada chromozómů 46,
- velké okrouhlé jádro s tmavými proužky heterochromatinu (smotaná nit)

3. První zrací dělení (meiotické)

Profáze I:

Leptotenní–diferenciace chromozómů

Zygotenní–chromozómy tvoří homologní páry, bivalenty

Pachytenní–chromozómy se zkracují a ztlušťují, tetrády (4chromatidové útvary), vznik chiazmat, „crossing-over“

Diplotenní–oddalování chromozómů

Diakineze –rozchod homologních chromozómů, terminalizace chiazmat

Metafáze I: chromozomové páry se připojují na vlákna vřeténka

Anafáze I: ch. páry putují k pólům, chromatidy v každém chromozómu zůstávají spojené

Telofáze I: haploidní sady ch. se oddělují a buňka se rozdělí na 2 sekundární spermatocyty (22 + X, 22 + Y)

Sekundární spermatocyt:

-Produkt 1. meiotického dělení

-po vzniku hned zahajuje 2. meiotické dělení

-cca poloviční než primární spermatocyt

-Haploidní 23

4. Druhé zrací dělení

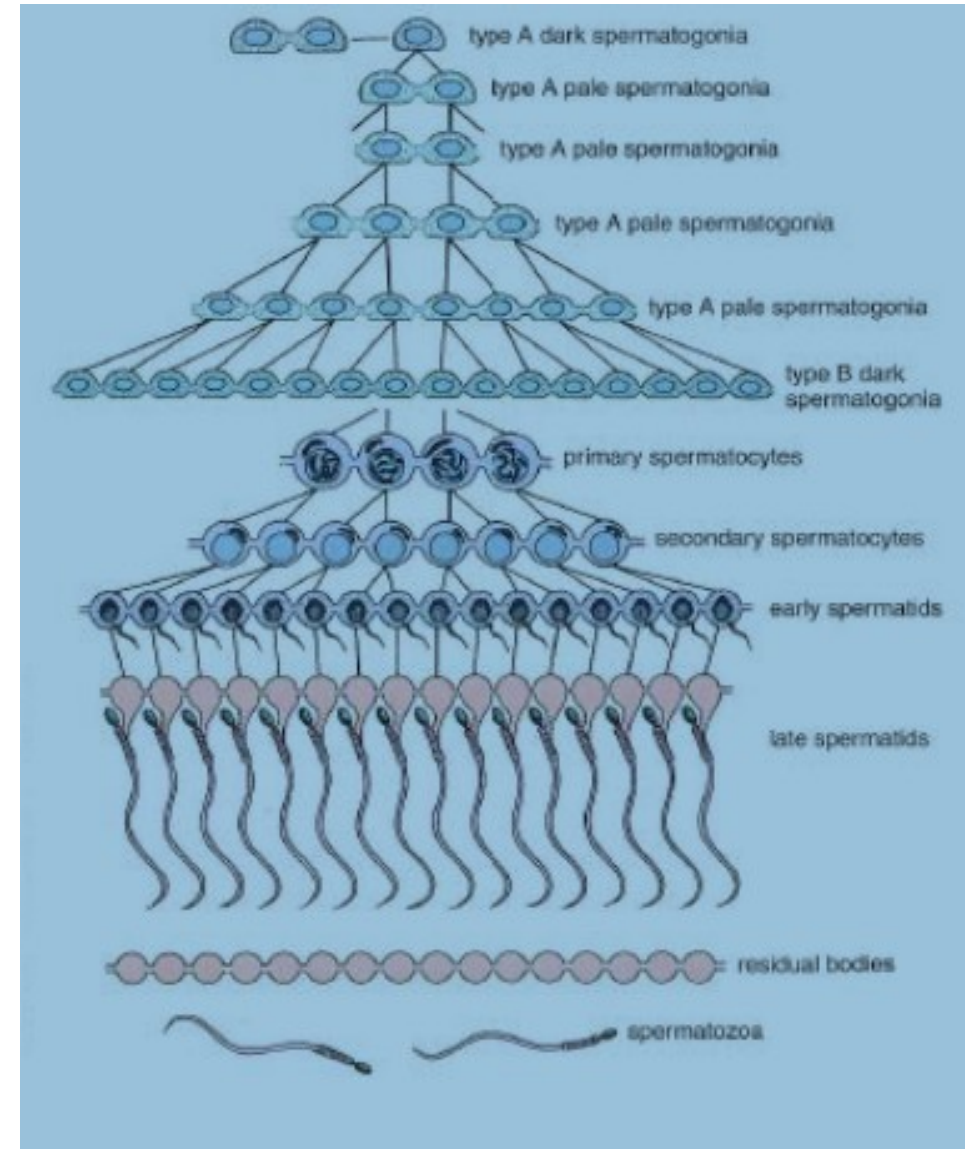
Navazuje bezprostředně na předchozí, probíhá podobně jako mitóza

Výsledek: **4 spermatické buňky**

-haploidní počet chromozómů (22+X, 22+Y, 22+X, 22+Y)

-malé buňky, tmavá jádra, hodně heterochromatinu

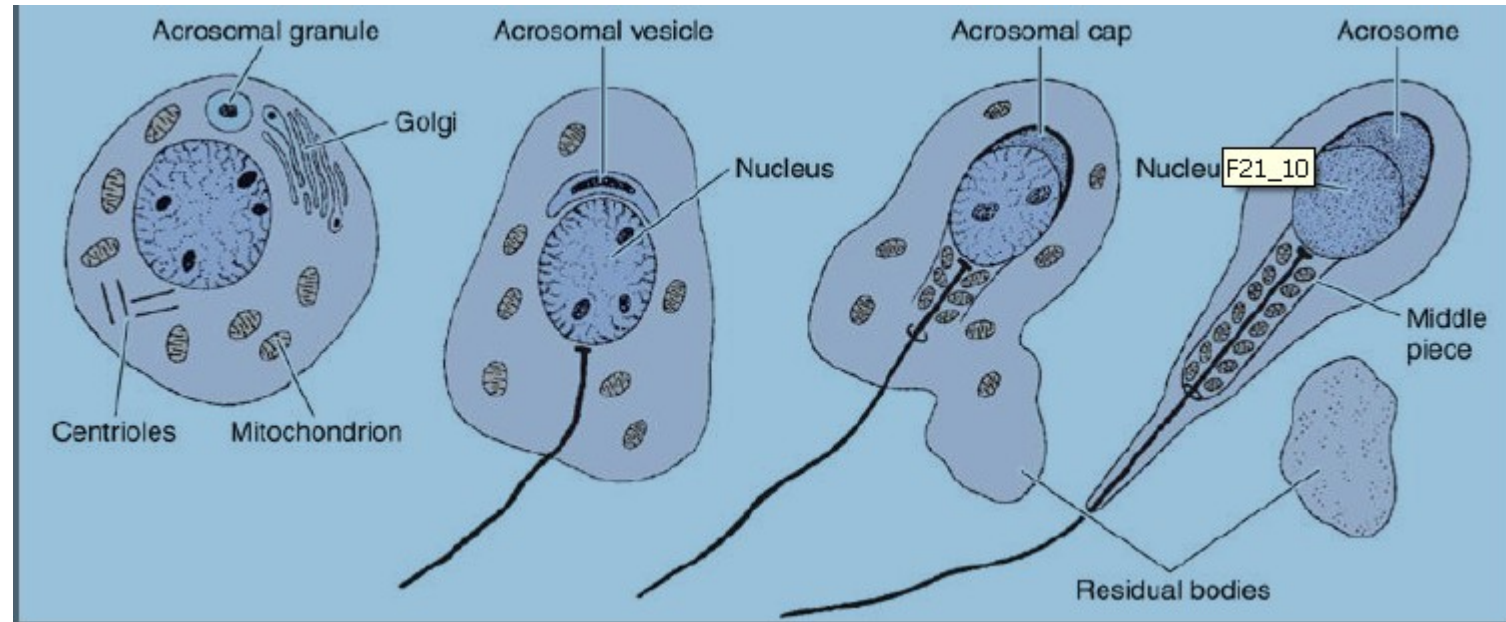
*!!! během procesu diferenciace zárodečných buněk od spermatogonií až po spermatické buňky – tyto buněčné elementy spojeny **cytoplazmatickými můstky** (výměna informací a metabolitů mezi buňkami), samostatné až spermie*

SPERMATOHISTOGENEZE (SPERMIOGENEZE)

- Buňky se již nedělí
- Spermatidy se v blízkosti povrchu semenného kanálku diferencují na **zralé spermie** –ty se uvolňují do semenotvorného kanálku
- Sertoliho buňky** dodávají výživu
- Změny tvaru a charakteru jádra, změny v cytoplasmě, vývoj bičíku, odstranění přebytečné cytoplazmy. Zralé spermie se uvolňují do dutiny semenného kanálku a odtud přes nadvarle pohlavními vývody ven

Vývoj spermie

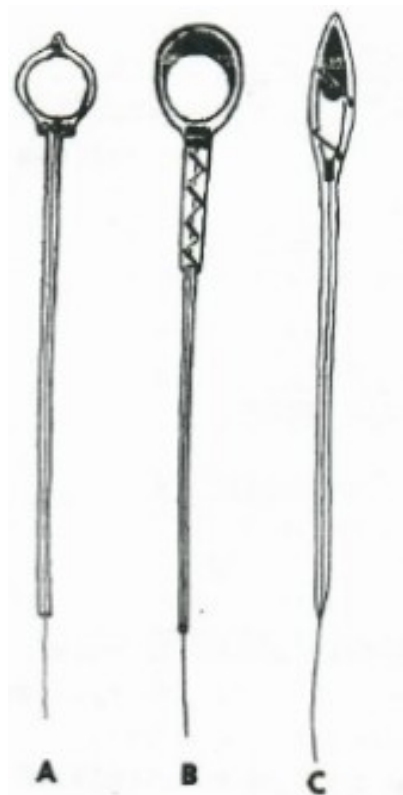

spermatida

Spermatozoid
hlavička, krček, bičík

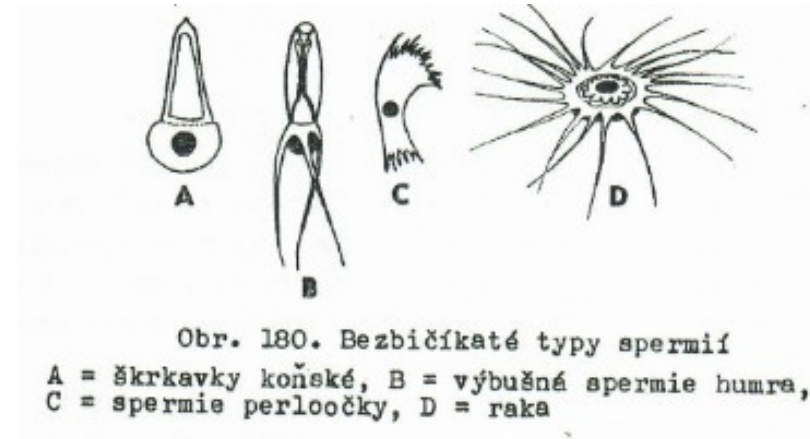
Typy spermií

Většinou bičíkaté, více jaderné hmoty, než cytoplasmy, hlavička – v ní jádro, v krčku mitochondrie a dělicí tělísko, ocásek jako bičík prvoků
 Plži – spermie typické – eupyrenní, oligopyrenní – velké, málo jaderné hmoty, více bičíků – slouží k přenosu pravých spermií k vaječným buňkám

Obr. 179. Bičíkaté spermie

- A ostnokožců, červů a mnohých měkkýšů,
- B savců,
- C hmyzu a některých měkkýšů

Obr. 180. Bezbičíkaté typy spermií

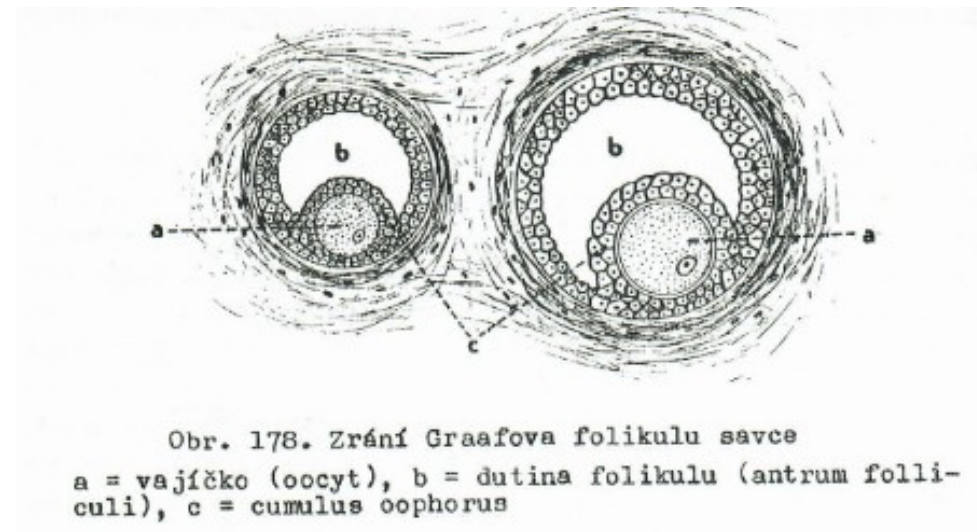
- A = škrkavky koňské, B = výbušné spermie humra,
- C = spermie perloočky, D = raka

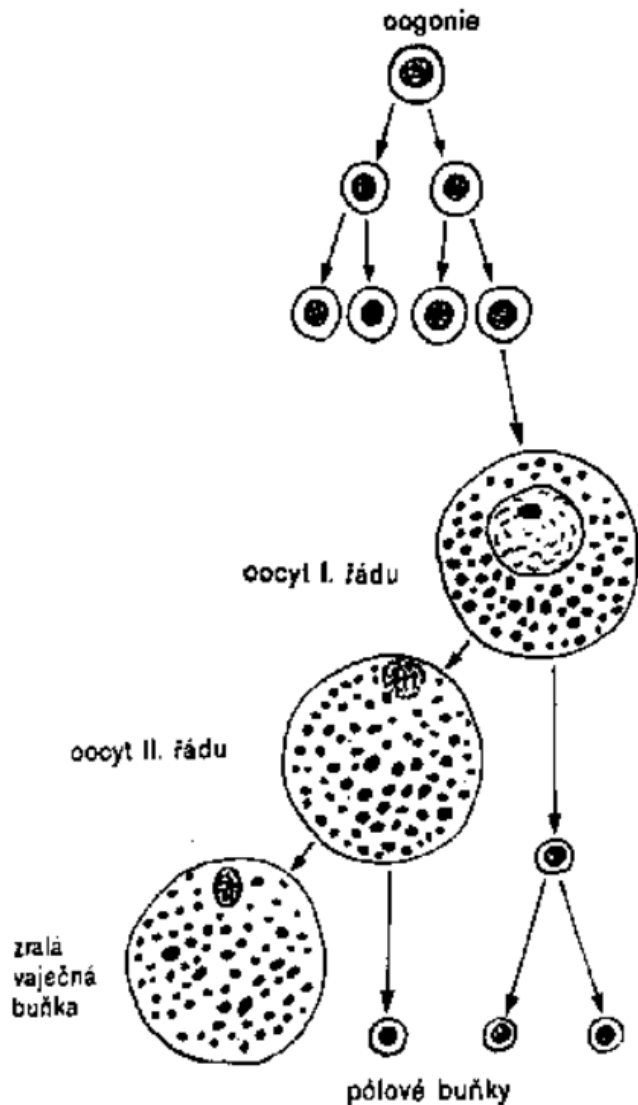
Bezbičíkaté spermie – výbušné spermie korýšů – opatřené výrůstky k přichycení na povrchu vajíčka, s mechanismem na vystřelení jádra do vaječné buňky

Oogeneze

Vaječník – bez obalové vrstvy tvořen pojivem , v něm rozmístěny vícevrstevné epiteliální váčky (Graafovy folikuly)

s vyvíjejícími se vajíčky. Stupeň zralosti – fáze vývoje vajíčka - podle velikosti G. folikulu

Schéma oogeneze

Ootida má po dělení na povrchu tři malé pólové buňky, ty jsou

Perioda rozmnožování:

Z primordiálních zárodečných buněk – **oogonie**; množení mitotickým dělením

u savců během prenatálního období - vznik konečného počtu **primárních oocytů I. řádu + folikulární buňky** = **primordiální folikuly**

Během prenatálního období, v druhém trimestru **rozmnožovací fáze**

- Doba pohlavního dospívání - **Perioda růstu**: Primární oocyty (zvětšení 10.000x)

•Ovulace:

vstup do prvního zracího meiotického dělení –dokončení prvního zracího dělení, vznik jednoho **sekundárního oocytu**, druhá buňka –**pólocyt I. řádu**– malý, nefunkční

Druhé zrací dělení – zahájeno v průběhu ovulace, zastavuje se v metafázi, dokončeno, dojde-li k oplození →

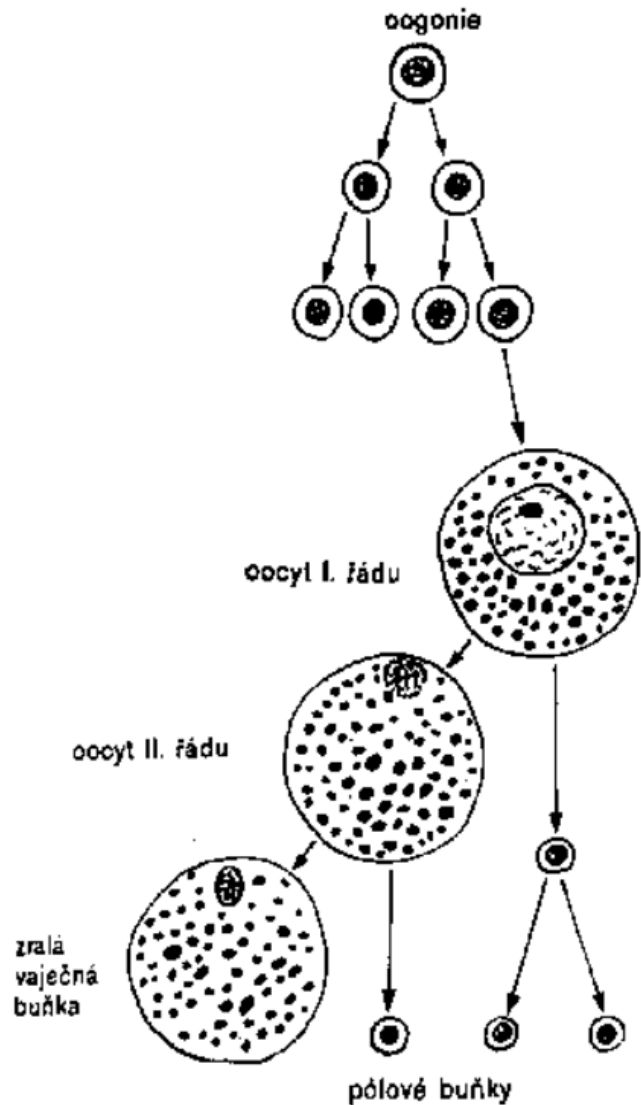
Zralý oocyt+ pólocyt II. řádu (může se ještě rozdělit)

Není-li vajíčko oplozeno, zůstane ve stádiu sekundárního oocytu a po 24 hodinách zaniká

•Po pubertě:

- Po narození cca 400 tis. folikulů, v plnohodnotné zralé se vyvine cca 400 (ve fertilním období dlouhého u ženy 35, max 40 let)

- Většina folikulů zaniká ještě před dosažením zralosti

Schéma oogeneze

•Ovulace:

vstup do prvního zracího meiotického dělení –dokončení prvního zracího dělení, vznik jednoho **sekundárního oocytu**, druhá buňka –**pólocyt I. řádu**–malý, nefunkční
 Druhé zrací dělení – zahájeno v průběhu ovulace, zastavuje se v metafázi, dokončeno, dojde-li k oplození → **Zralý oocyt+ pólocyt II. řádu** (může se ještě rozdělit)
 Není-li vajíčko oplozeno, zůstane ve stádiu sekundárního oocytu a po 24 hodinách zaniká

•Po pubertě:

- Po narození cca 400 tis. folikulů, v plnohodnotné zralé se vyvine cca 400 (ve fertilním období dlouhého u ženy 35, max 40 let)
- Většina folikulů zaniká ještě před dosažením zralosti

Ootida má po dělení na povrchu tři malé pólové buňky, ty jsou vstřebávány na zralé vajíčko Ovum

Růstová fáze vajíček – vitelogenní fáze – vitelogeneze

Ukládání živin: tuková kapénka, glykogen, žloutková zrna (NK, bílkoviny).

Rozlišení pólů vajíčka podle ukládání živin:

Vegetativní pól – místo ukládání živin, **animální** – opačný, rozdělením vajíčka kolmo na póly – nejsou schopny samostatného života.

Podle množství a rozložení výživného žloutku (deutoplazmy) a tvořivého (cytoplasmy) dělíme vajíčka na

1. **Holoblastická, oligolecitální** - téměř žádné nebo malé mn. Žloutku

A) alecitální – bez žloutku

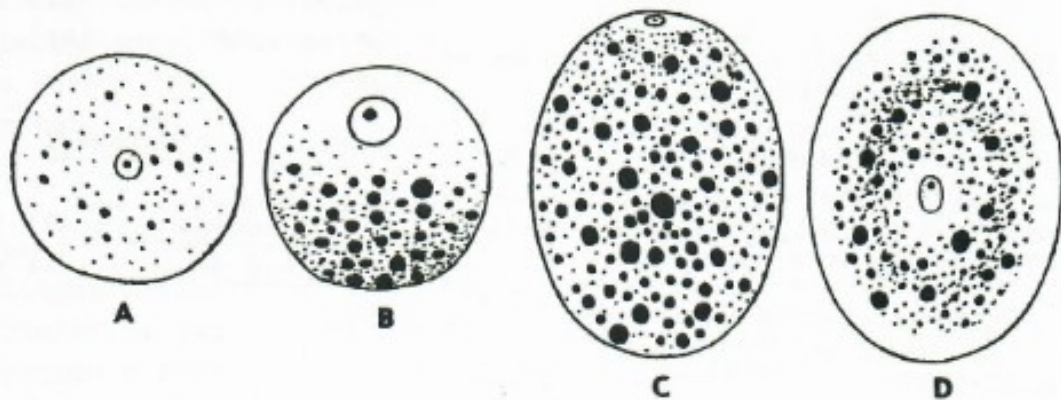
B) izolecitální – malé mn. Rozložené v cytoplasmě

C) heterolecitální – žloutková zrna při vegetativním pólu

2. **Meroblastická (polylecitální)** vysoký obsah žloutku

A) Telolecitální – deutoplazma po celém vajíčku, cytoplasma s jádrem na animálním pólu

B) centrolecitální – cytoplasma tvoří tenkou vrstvi na povrchu, jádro s cytoplasmou je uvnitř, deutoplazma vyplňuje celý prostor

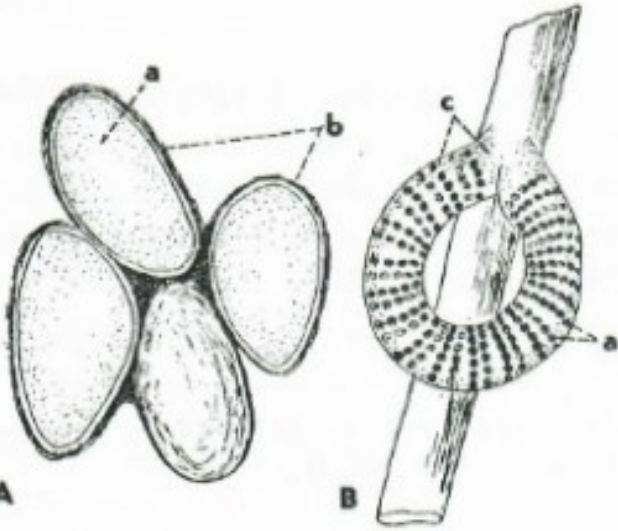

Obr. 181. Typy vajíček podle rozmístění žloutku

A - izolecitální, B - heterolecitální, C - telolecitální,
D - centrolecitální

Vaječné obaly

Obr. 182. Vajíčka hmyzu a vývojem ve
vodním prostředí

A - vajíčka muchničky (Diptera),
B - vajíčka chrostíka (Trichoptera)
a = vajíčka, b = vláknitý obal, c =
rosolovitý obal, (b, c) = terciární
vaječné obaly

Primární – vylučované oocytem – pružné membrány ([ptačí vejce](#)), žíhaná membrána u savců, tuhé ([u parazitických červů](#))

Sekundární – činností folikulárních buněk – (chitinoidní obal vajíček [hmyzu - chorion](#))

Terciární – po oplození činností přídatných žláz samičího pohlavního ústrojí - skořápky, papírové blány, rosolovité obaly ([měkkýši, obojživelníci](#)), plstovité (vývojová stádia ve vodě – [hmyz](#))

Vývoj jedince

Embryonální – uvnitř vaječných obalů a někdy i v těle matky: **A Blastogeneze, B Organogeneze**

Postembryonální – po vylíhnutí, narození do období dospělosti, **stárnutí, smrt**

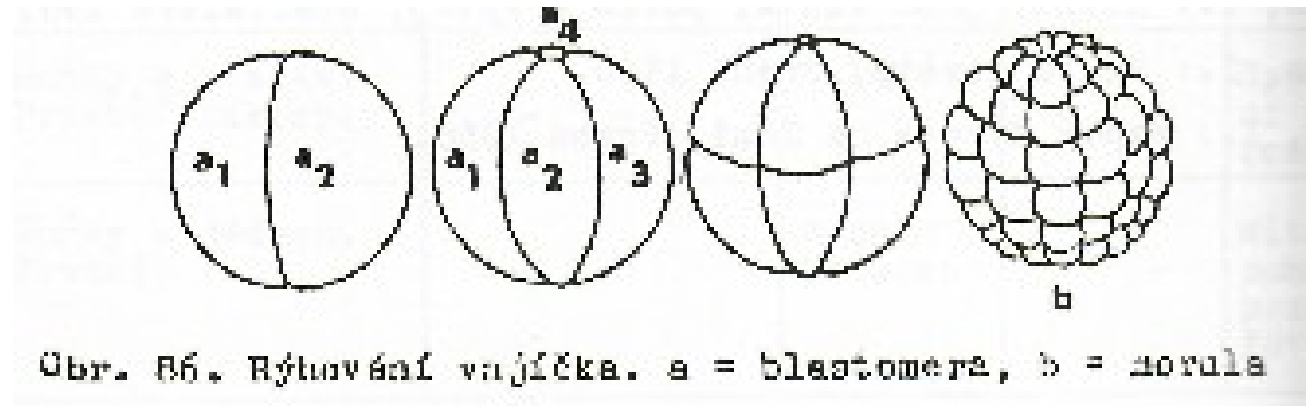
Ad A Blastogeneze – dělení buněk, diferenciaci zárodečných listů

Ad B Organogeneze – růst, diferenciaci tkání a orgánů

Embryonální vývoj neprobíhá stejně, morfologické změny závislé na uspořádání a mn. vaječného žloutku ve vaj. buňce

Vegetativní pól – místo vniku žloutku, více živin, entoblast

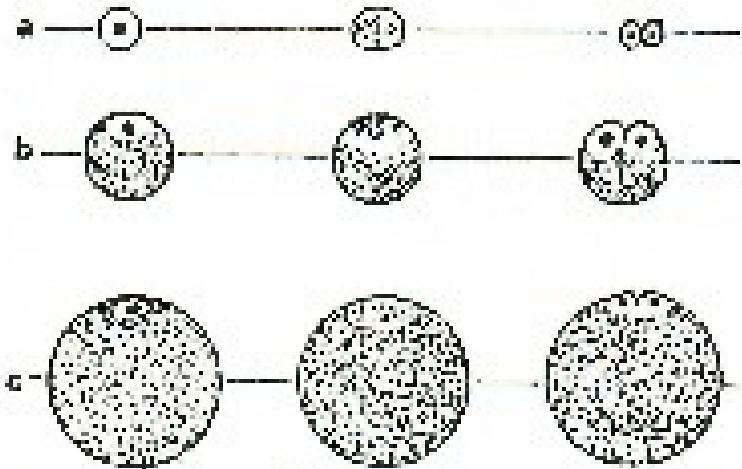
Animální pól – méně živin, ektoblast

Rýhování

Vznik dceřinných buněk – blastomer, mezi nimi rýhovací brázda, rýhovací dutina, morula, vyšší jádroplazmový poměr

Období rýhování končí stádiem **Blastula**

Obr. 188. Závislost polohy dělicího vřeténka na podélné ose dělivé plazmy vajíčka

a = u izolecitálních vajíček,
b = u heterolecitálních, c = u telolecitálních

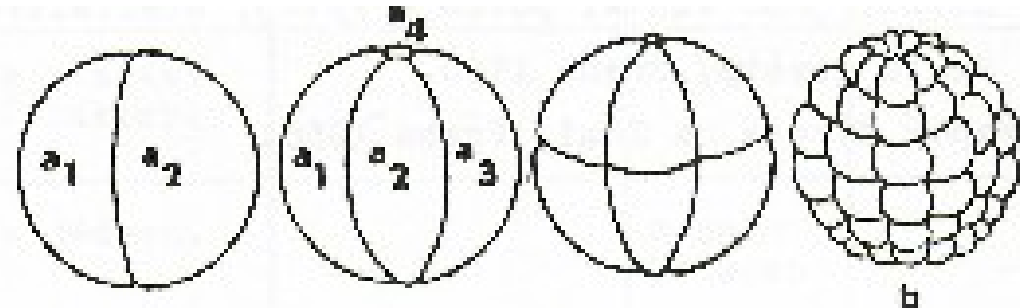
Obr. 189. Superficiální rýhování vajíčka hmyzu
a = periblastula

Modifikace rýhování podle dělicího vřeténka vyplývající ze způsobu rozmístění žloutku ve vajíčku

Typy rýhování

Celkem 11 typů

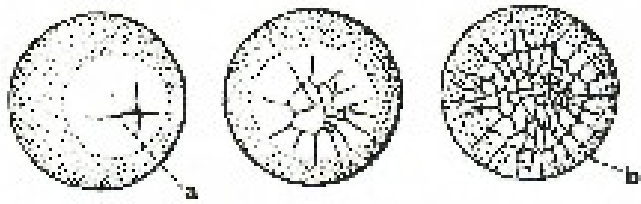
1. Úplné, totální – postupné dělení na menší buňky po celém povrchu i v hloubce ostře ohraničeny (u holoblastických vajíček)

Obr. 186. Rýhování vajíčka. a = blastomera, b = morula

2. Částečné, parciální – celý povrch není rozrýhován, rýhy nepronikají do hloubky (meroblastická vajíčka)

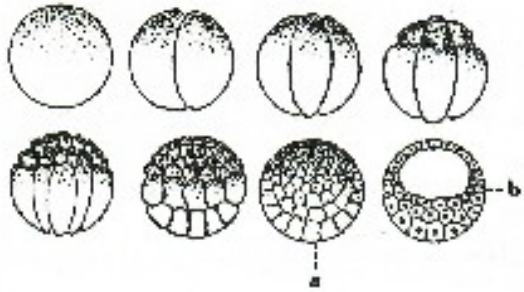
A částečné rýhování povrchové (superficiální) u hmyzu

Obr. 190. Diskoidální rýhování (ryby, plazi, ptáci)

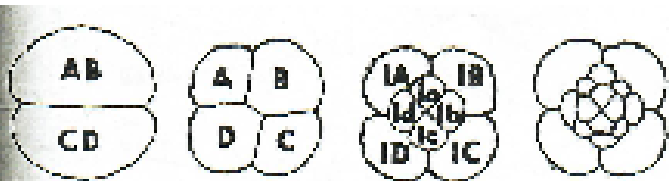
a = animální pól, b = diskoblastula

jižek izolecitálních a alecitálních (obr. 86,

Obr. 191. Totální inekvální rýhování vajíčka obouživelníků (Triturus)

a = amfíblastula (celkový pohled), b = amfíblastula (vertikální průřez)

Obr. 192. Spirální rýhování (pohled na animální pól)

B částečné rýhování terčkovité (diskoidální) u ryb, plazů, ptáků - rýhuje se animální pól u telolecitálních vajíček, **obr.**

3. Stejnoměrné ekvální – blastomery mají stejnou velikost (u holoblastických izolecitálních a alecitálních)

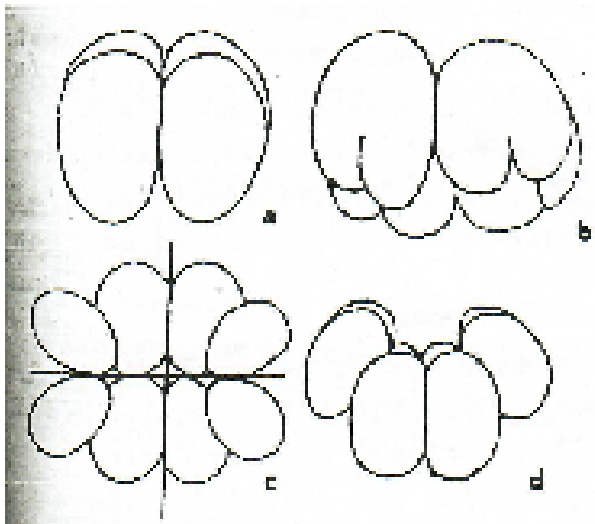
4. Nestejnoměrné inekvální – blastomery různé velikosti, u animálního pólu mikromery, u polárního makromery (u heterolecitálních), **obr.**

5. Synchronní a asynchronní – dělení blastomer současně (synchronní) a pak se dělí nejdříve první a pak druhá část (asynchronní)

6. Radiální paprscité dělení na sobě kolmých rýh tak aby zárodek byl paprscitě souměrný.

7. Spirální – uspořádání buněk na povrchu zárodku je spirálovité v rovnoběžkových rovinách, buňky posunuty o polovinu své délky v každé rovině

A homokvadrální (první 4 blastomery stejně velké), **B heterokvadrální** (jedna blastomera větší než ostatní)

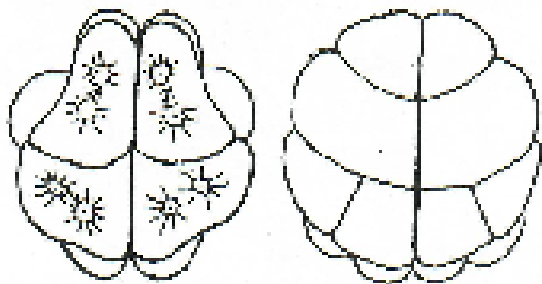
Obr. 193. Disymetrické rýhování
(a, b, d) = pohled z boku, c = pohled na equatorní pól

8. Disimetrické - symetrické rýhování u žebnatek, blastomery uspořádány podle rovin souměrnosti na sebe kolmých, **obr.**

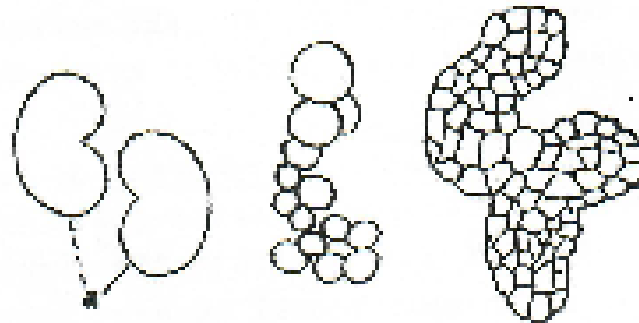
9. Bilaterální, dvoustranně souměrné, blastomery různé velikosti rozloženy podle jedné roviny souměrnosti, **obr.**

10. Anarchické – chaotické, asynchronní, rozpadání blastomer, shluk buněk - pak organizace do celistvého zárodku, **obr.**

11. Determinační a indeterminační – determinační – každá blastomera má předem vymezen další způsob vývoje (vajíčka mozaikovitá), indeterminační – blastomera nemá vymezen způsob vývoje (vajíčka regulační)

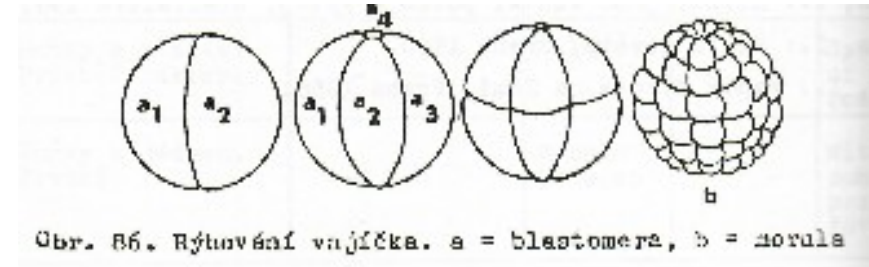
Obr. 194. Bilaterálně symetrické rýhování

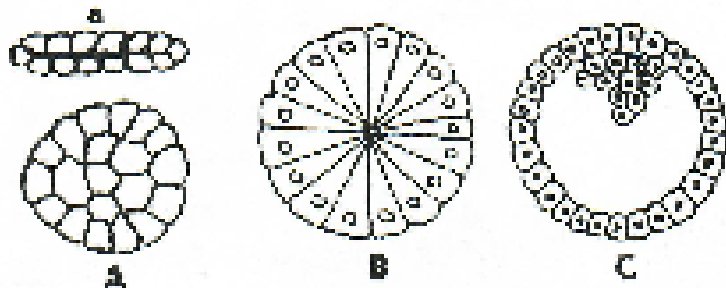
Obr. 195. Anarchické rýhování hydromedúzy *Ceenaia armata*
a = volné Blastomery

Typy blastul

1. Coeloblastula, archiblastula – rozlehlá blastocelová dutina se středem stejným jako střed zárodku (při totálním ekválním rýhování) **obr.**

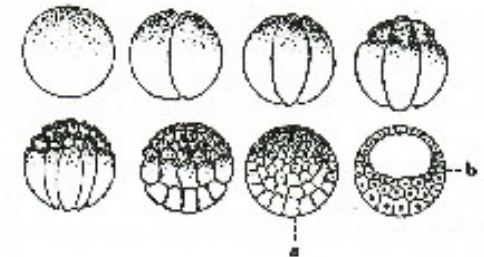
2. Amphiblastula – blastocelová dutina menší se středem posunutým k animálnímu pólu (totální inekvální rýhování) **obr.**

Obr. 196. Méně běžné typy blastul

A = plutea náloštětlostců, B = sterroblastula některých láčkovců, C = blastocysta savců

a = pohled z boku

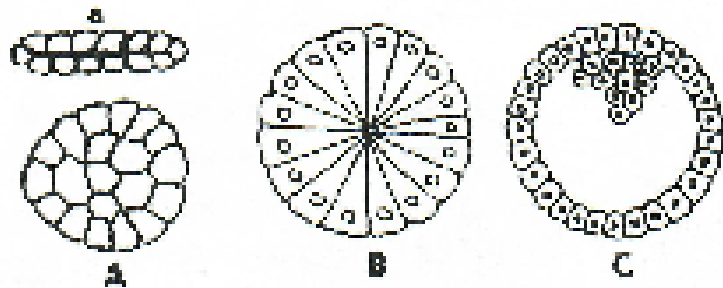

Obr. 191. Totální inekvální rýhování vajíčka obojživelníků (Zritarua)

a = amphiblastula (celkový pohled), b = amphiblastula (vertikální průřez)

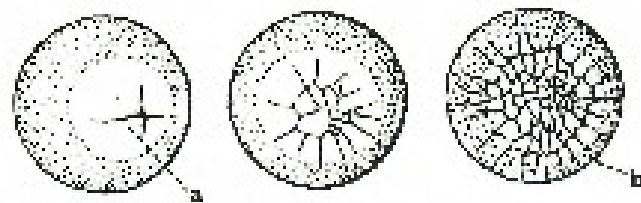
3. Sterroblastula – nepatrná blastocelová dutina nebo chybí, buňky blastodermu radiálně rozmístěny okolo středu zárodku (totální ekvální rýhování izolečitálních vajíček (láčkovci) **obr.**

4. Plakula – přechod mezi coeblastulou a terroblastulou, terčík ze dvou vrstev buněk (hlístice, máloštětinatci), obr.

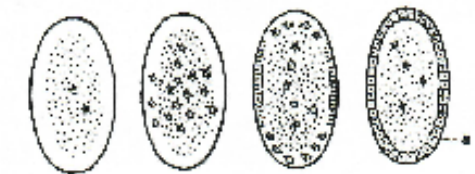

Obr. 196. Méně běžné typy blastul
 A - plakula máloštětinatců, B - stereoblastula některých lánkovců, C - blastocyste savců
 a = pohled z boku

5. Diskoblastula, epiblastula terček buněk u animálního pólu vajíčka (diskoidální rýhování), nepatrná blastocélová dutina, obr.

Obr. 190. Diskoidální rýhování (ryby, plazi, ptáci)
 a = animální pól, b = diskoblastula
 jiček izolecitálních a alecitálních (obr. 86,

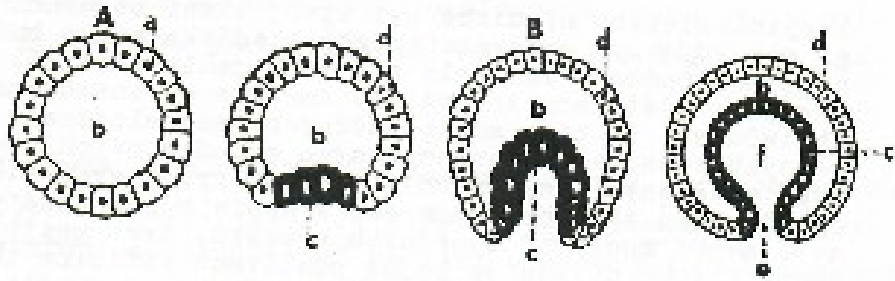

Obr. 189. Superficiální rýhování vajíčko hmyzu
 a = periblastula

6. Periblastula – je tvořena periblastem obklopující centrální žlutkovou masu (superficiální rýhování), obr.

7. Blastocysta – blastoderm rozlišen na trofoblast (výživa zárodku) a embryoblast vyvinutý při embryonálním pólu je hrbolek ze zárodečných buněk čnící do centrální dutiny, diskoidální rýhování, z alecitálních vajíček savců, obr.

Gastrulace

Obr. 87. Vývoj gastruly

A - blastula, B - gastrula, s = blastoderm, b = blastocél, c = entoblast, d = ektoblast, e = blastoporus, f = archenteron.

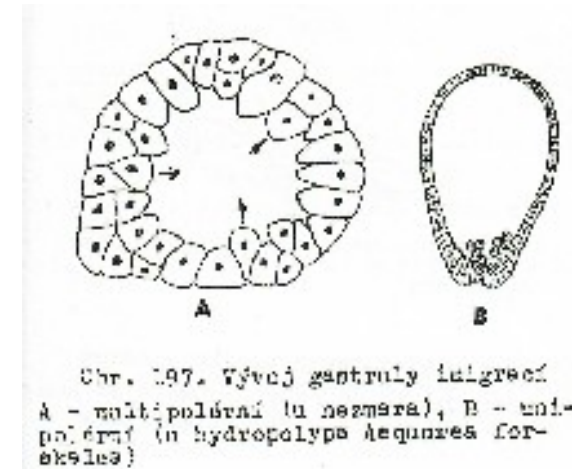
Z jednovrstevného váčku vzniká dělením buněk a gastrulačními pohyby dvouvrstevnatý útvar gastrula (. Blastoderm - rozlišení na vnější zárodečný list ektoblast (ektoderm), vnitřní entoblast (entoderm), blastocélová dutina, dutina prvostřeva (gastrocél – archenteron), otvor ven blastopórus.

U mnohých živočichů vzniká třetí zárodečný list mezoblast (mezoderm)

Typy gastrul

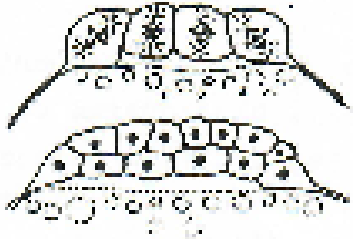
1. Invaginační - vchlipování na vegetativním pólu části blastodermu do prvotní dutiny tělní, vzniká entoblast, zbývající část blastodermu tvoří ektoblast. V místě invaginace – otvor blastoporus, u zárodků totálního rýhování

2. Imigrační - z blastodermu se některé buňky uvolňují do prvotní dutiny tělní, kterou vyplňují. Buňky se ze středu rozestupují a uspořádávají v epiteliální tkáň pod blastodermem a tvoří vnitřní list entoblast. Uvnitř zárodku vzniká dutina prvostřeva a blastoderm se mění v ektoblast. Na vegetativním pólu vzniká blastoporus, u láčkovců. Imigrace entoblastu z různých míst (**apolární imigrace**), z několika určitých míst (**multipolární**), z vegetativního pólu (**unipolární**).

Obr. 197. Vývoj gastruly laligroci
A - multipolární (u nezmara), B - unipolární (u hydrocolypa Aequeorea for-
eksleae)

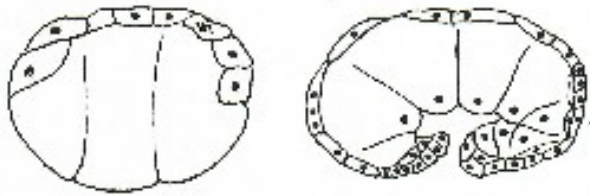

Obr. 198. Delaminace

3. Delaminační gastrula – všechny buňky blastodermu se rozdělí napříč na výšku a dají vznik svrchní vrstvě buněk ektoblastu a vnitřní – entoblastu, obr., u láčkovců (málo žloutku), **str.**

4. Epibolická gastrula – u telolecitálních, heterolecitálních vajíček, mikromery se rychle dělí, postupně makromery obrůstají (ektoblast), pak se makromery rozmnoží a zmenší a vzniká archenteron a blastoporus, **str.**

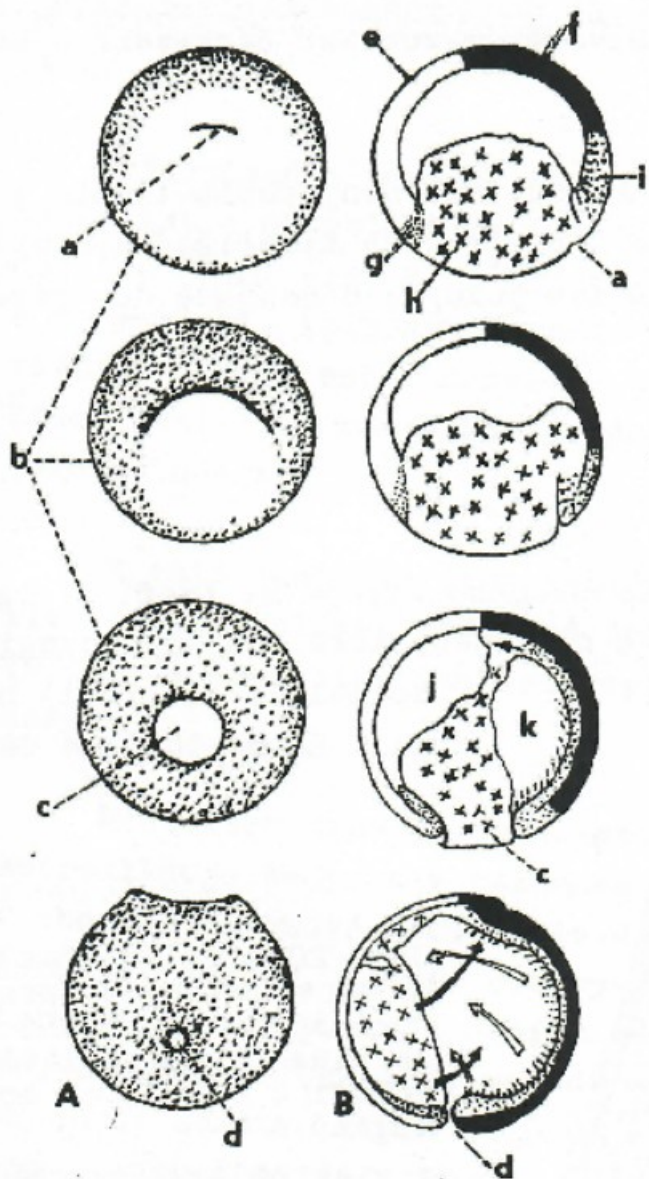
Obr. 199. Epibolické gastrulace u plže *Crepidula fornicata*

5. Smíšený typ gastrulace – vzniká kombinací různých gastrulačních pohybů, kombinuje se epibolie s delaminací, delaminace s invaginací

Vývoj mezoblastu

Komplexy buněk vyvíjející se mezi ektoblastem a entoblastem. Buněčný původ mezoblastu – z ekto (**ektomezoblast**) nebo ento (**entomezoblast**). 2 možnosti: A charakter parenchymového pojiva (**ekto – entomezenchym**) B zárodečný list (**mezoblast**) – vytváří v prvotní dutině célomové váčky a uzavírají druhotnou dutinu tělní - **célom**. U mnohých živočichů mezenchym i mezoblast

Notogeneze (neurulace) a počátek organogeneze v embryonálním vývoji obojživelníků

A - Vegetativní pól zárodku v různých fázích neurulace

B - medianní řez (rovina zrcadlové souměrnosti)

zárodkem ve stejných fázích neurulace

a - horní ret blastoporu gastruly

b - pigmentový povrch zárodku (ektoblast)

c - blastoporus vyplněný žloutkovými buňkami

d - blastoporus komunikující s dutinou prvostřeva

e - předpoklídáný epiblast (epidermis)

f - předpoklídáná nervová soustava

g - předpokládáný ventrální mezoblast

h - entoblast

i - předpokládáný chondromezoblast

j - prvotní dutina tělní

k - archenteron

Vysvětlivky:

Ektoblast - bílá

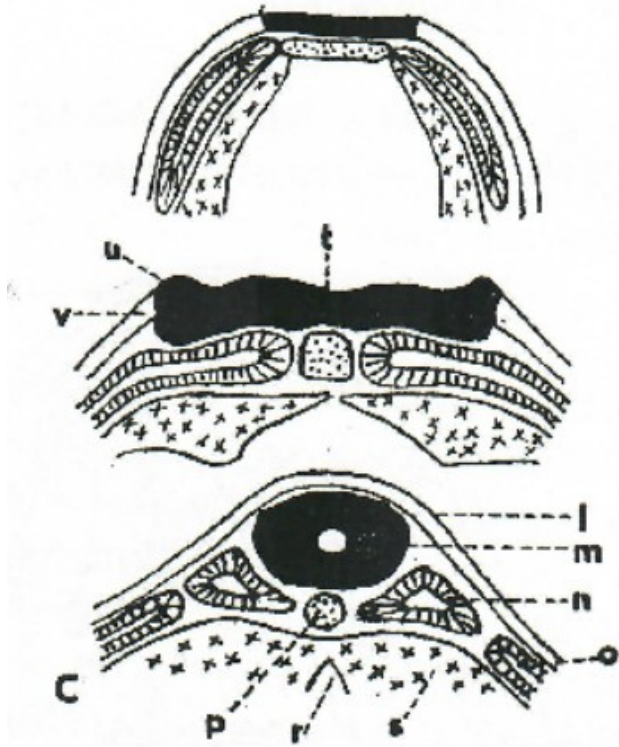
Entoblast - křížkovaná

Chorda - tečkovaná

Mezoblast - čárkovaná

Základ nervstva - černá

Neurulace

- l – epiblast (orgánový základ pokožky)
- m – nervová trubice (orgánový základ nerv. soustavy)
- n – somit (dorzální oddíl célomového váčku)
- o – laterální destička (ventrální oddíl célomového váčku (splanchnoton))
- p – základ chordy
- r – dutina střeva
- s – základ střevní stěny
- t – medulární ploténka
- u – medulární val
- v – neurální lišta

Struna hřbetní vzniká u všech strunatců jako podélně dorzální vychlípenina **entoblastu**. Ta se odděluje a dává vznik provazcovitému útvaru tvořeným **buněčným** pojivem.

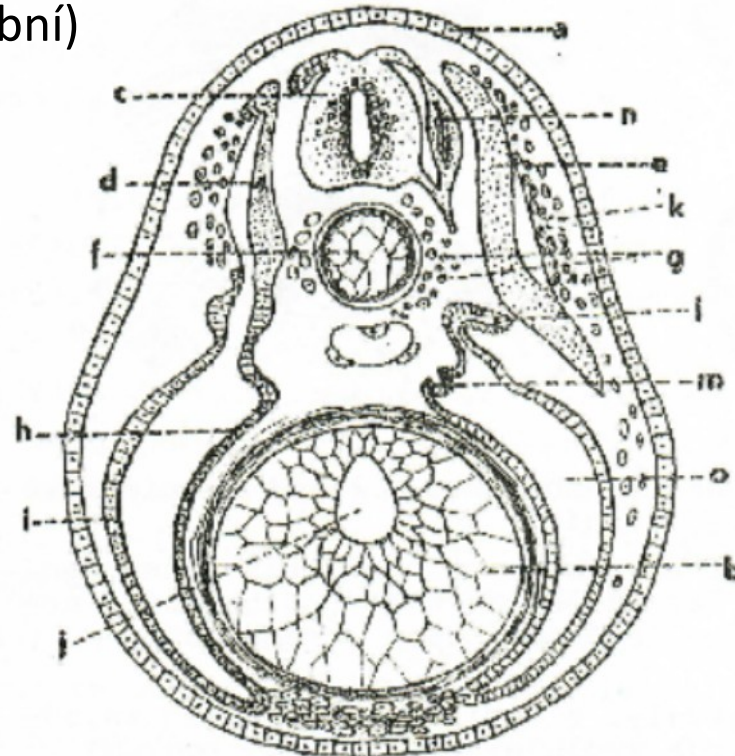
Mícha je podélná dorzální vchlípenina **ektoblastu**. Tvoří ji **medulární destička** a **postranní medulární valy**. Ty se oddělují od ektoblastu a uzavírají se v **nervovou trubici**. Materiál ektoblastu se stranách vyvíjející se nervové trubice tvoří **neurální lišty**, ze kterých se diferencuje **ektomezenchym**. **Vznik mezoblastu, základů chordy a míchy** má různý průběh při vývoji z různých druhů vajíček, takže je specifický pro většinu skupin strunatců.

Příčný řez embryem obratlovce

Levá polovina – počátek organogeneze

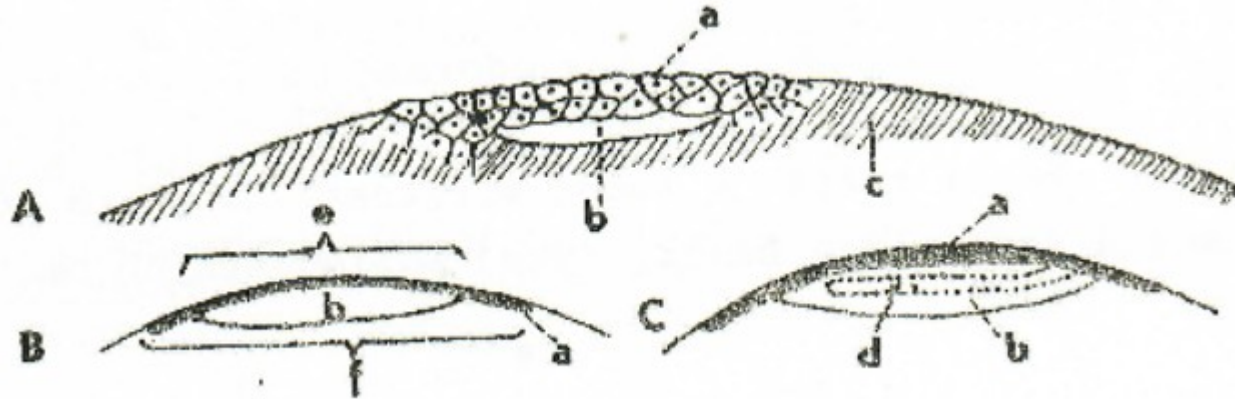
Pravá polovina – pokročilá fáze blastogeneze

- c - nervová trubice
- d - somit (dorzální oddíl célom. vaku)
- f - chorda
- h - splanchopleura (stěna útrobní)
- i - somatopleura (stěna tělní)
- j - střevo

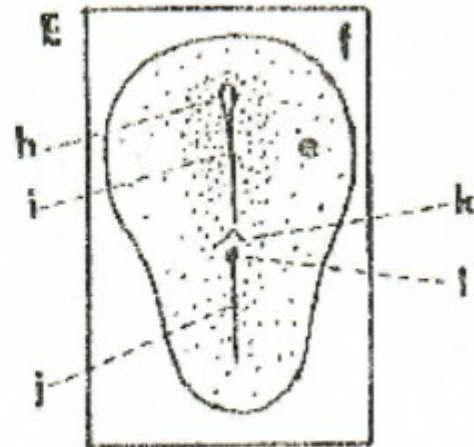
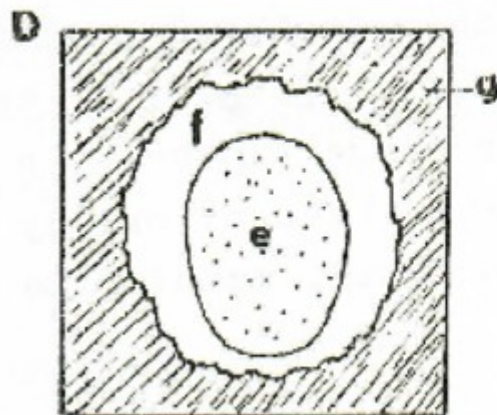
- a - ektoblast
- b - entoblast
- e - myotom (kosterní svalstvo)
- g - sklerotom (kostra)
- l - nefrotom (ledviny a pohl. žlázy)
- k - dermatom (škára)
- m - gonotom (gonády)
- o - splanchnotom (dutina hrudní, břišní, osrdečníková)

Neurulace ptačího zárodku

D – pokročilé stádium diskoblastuly při pohledu na animální pól vajíčka

E – počáteční fáze neuruly při pohledu na animální pól vajíčka

A, B – animální pól ptačího zárodku ve stádiu diskoblastuly – příčný řez

C – schéma stádia gastruly (vznik entoblastu se děje delaminací blastodermu z buněk ze žlutkové masy)

a – blastoderm

b- rýhovací dutina (stěrbinovitý blastocel)

c – žloutek

d – entoblast

e – okrsek blastodermu, později všech

Zárodečných listů nad rýhovací dutinou

f – okrsek blastodermu či zárodečných listů ležících přímo na žlutkové mase

g - dosud nerozrýhovaný povrch žloutku

h– hlavový konec zárodku

i – neurální rýha

j – primitivní proužek a primitivní rýha

k– Hensenův uzel (nahromaděné buňky, které jsou základem pro vývoj zárodečných listů vlastního embrya)

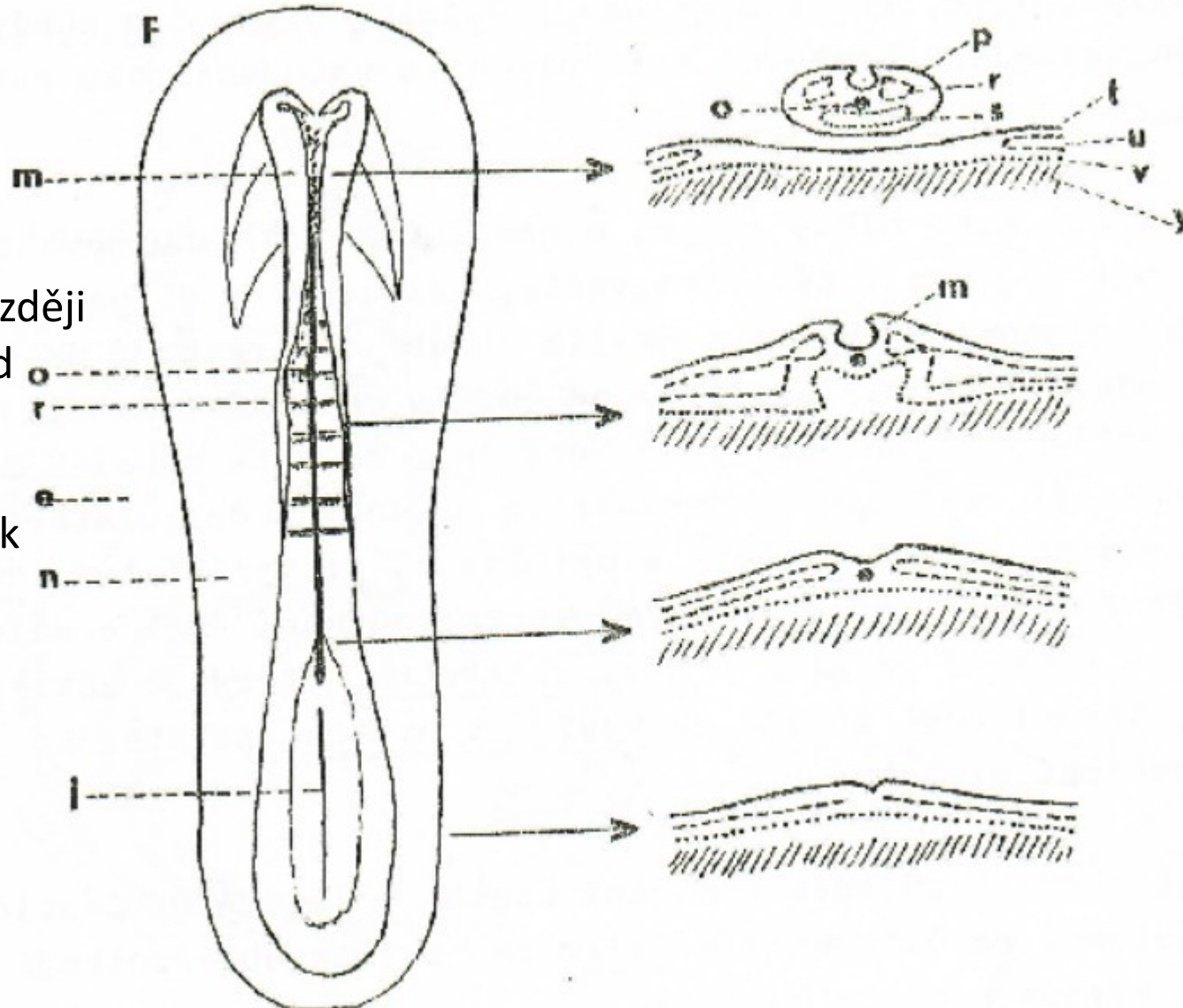
l – primitivní jamka (počátek vývoje struny hřbetní)

Pokročilé stádium neuruly

Vlevo – při pohledu na animální pól vajíčka

Vpravo – transverzální řezy v rovinách naznačených šipkami

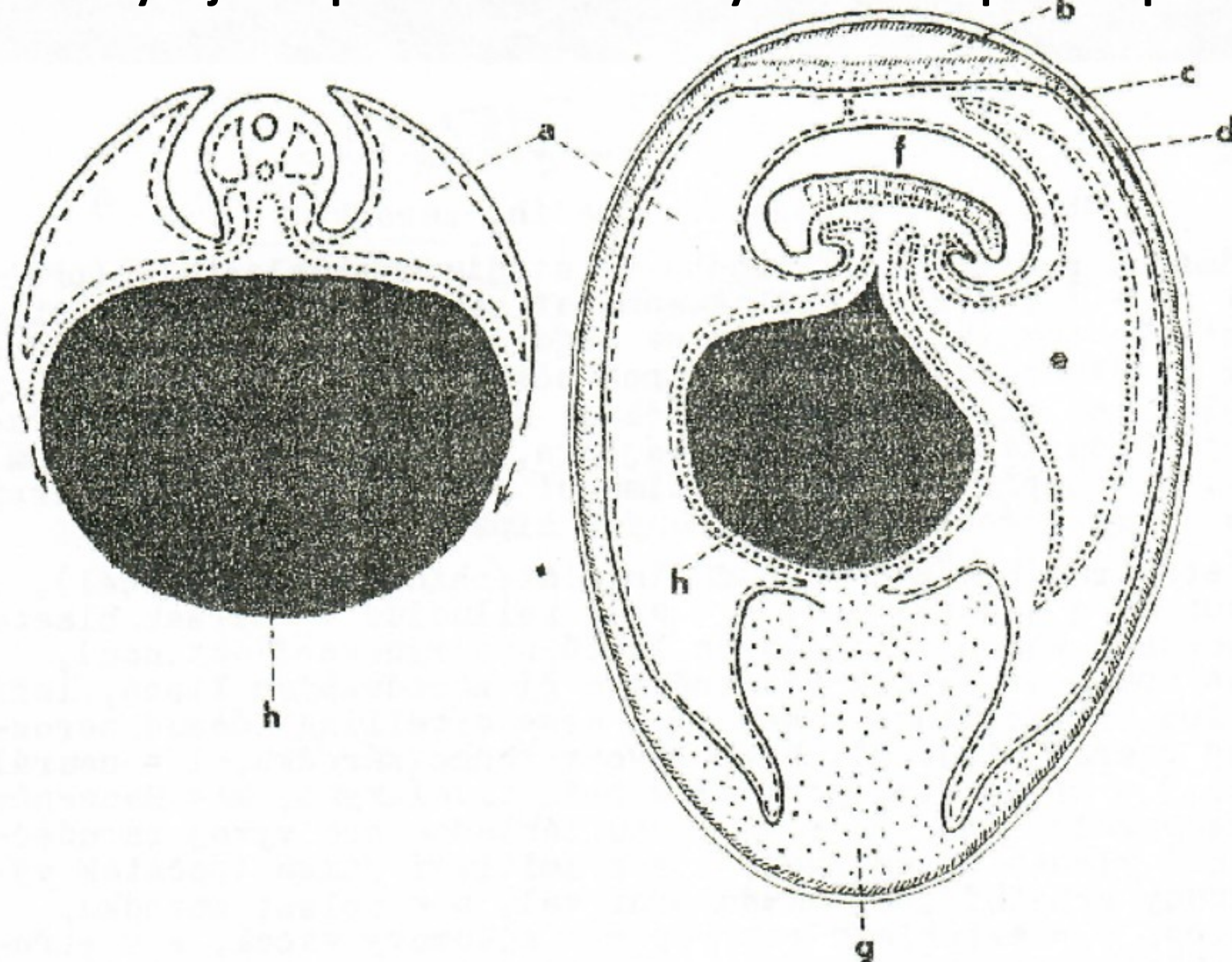
m – medulární val
 o – chorda
 r – célový váček
 e – okřesek blastodermu, později
 Všech zárodečných listů nad
 rýhovací dutinou
 n – oblast zárodka
 l – primitivní jamka (počátek
 vývoje struny hřbetní)

o – chorda
 p – ektoblast embrya
 r – célový váček

s – střevo (entoblast
 embrya)
 t – mimozárodečný
 entoblast
 u – mimozárodečný
 mezoblast
 v – mimozárodečný
 entoblast

Vývoj a uspořádání zárodečných obalů u plazů a ptáků

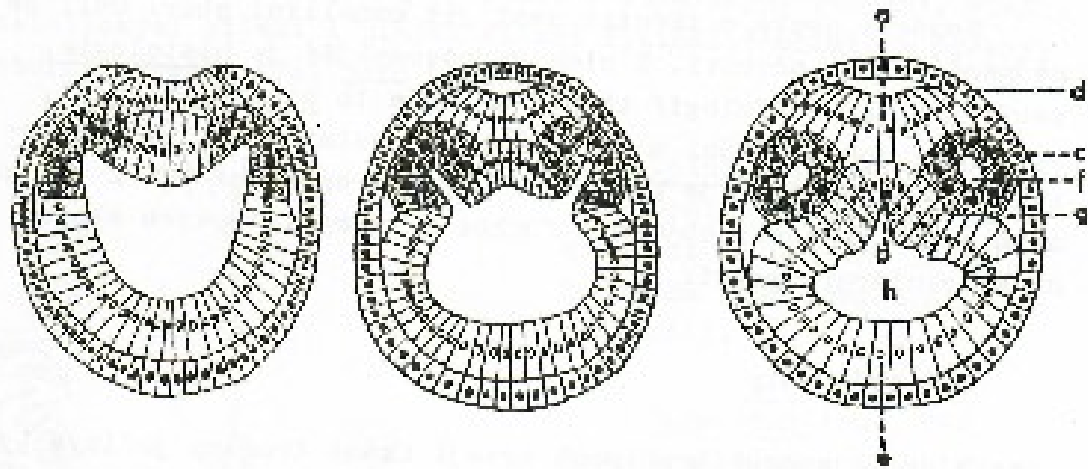
A – transverzální řez zárodkem znázorňující způsob vzniku amniotického vaku
B – mediální řez zárodkem v ptačím vejci v době vzniku allantoického vaku

- a – extraembryonální célo
- b – vzduchová komůrka
- c – vápenitá skořápka
- d – papírové membrány
- e – allantoický vak
- f – amniotický vak
- g – vaječný bílek
- h – žloutkový vak

Ektoblast – plná čára, Mezoblast čárkovaná, Entoblast - tečkovaná

Blastula	Gastrula	Neurula	Embryo v organogézi			
blastoderm	ektoblast	epiblast	epidermis a její deriváty		EKTODERM	
			plakody (základy) smyslových orgánů			
		neuroblast	nervová trubice			nervová soustava
			neurální lišty	ganglia ektome- zenchym		
	chordo- mezoblast	chorda			MEZODERM	
		mezoblast	somity spojovací části laterální destičky			
entoblast		enteroblast (střevo) přídavné žlázy dýchací orgány		ENTODERM		

Obr. 68. Vývoj neuruly

a = základ nervové trubice, b = základ struny hřbetní, c = me-
 zohlást, d = ektoblast, e = entoblast, f = céliom, g = blasto-
 cěl, h = archenteron.

1. Úvod do histologie:

- živočišné tkáně (rozdělení),
- histogeze a mezibuněčné hmoty: fibrilární (kolagenní, retikulární a elastická vlákna) a amorfní (glykosaminoglykany)

2. Epitely 1: plochý, dlaždicový; kubický, cylindrický; jednovrstevný, víceřadý, přechodní

3. Epitely 2: krycí (rohovatějící vrstevnatý epitel, nerohovatějící vrstevnatý epitel), resorpční, řasinkové, smyslové, žlázové, epitel zárodečný (vaječníky a varlata), epitel pigmentový.

4. Pojiva: zárodečný mezenchym, vezikulární pojivo, rosolovité vazivo, řídké kolagenní vazivo, tukové vazivo, husté vazivo neuspořádané = tuhé kolagenní vazivo, husté vazivo uspořádané

5. Chrupavky: praecartilago, parenchymová chrupavka, hyalinní chrupavka, elastická chrupavka, vláknitá (= fibrózní, fibrilární) chrupavka
6. Kostní a zubní tkáně: vláknitá (plstovitá) kost, lamelární kost (kompaktní x houbovitá), osifikace, zubní tkáně
7. Trofická pojiva: krev a krvetvorba, lymfa, hemolymfa, tkáňový mok,
8. Svalové tkáně: hladká, žíhaná svalovina a myokard (srdeční svalovina)
9. Nervové tkáně: šedá kůra mozková (pyramidální a gliové buňky s výběžky), šedá hmota mozečku (unipolární neurony), bílá hmota mozečku (makroglia – astrocyty), periferní nervy (myelinová a Schwannova pochva)
10. Rozmnožování nepohlavní a pohlavní, ontogeneze (mnohobuněčných) živočichů (Animalia) – vznik, vývoj a růst jedince.
11. Embryologie (ontogeneze mnohobuněčných živočichů) 1: embryogeneze: progeneze, blastogeneze, notogeneze; gastrulace, neurulace
12. Embryologie (ontogeneze mnohobuněčných živočichů) 2: organogeneze